

PAPER DETAILS

TITLE: Bir Politika Ağ Yaklaşımı Analizi: 2000 Yılı Sonrası Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim Politikaları

AUTHORS: Bülent Savas Furat, Abdullah Uzun

PAGES: 89-111

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3786345>

Bir Politika Ağ Yaklaşımı Analizi: 2000 Yılı Sonrası Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim Politikaları¹

Bülent Savaş Furat²

Abdullah Uzun³

Bir Politika Ağ Yaklaşımı Analizi: 2000 Yılı Sonrası Türkiye’de Mesleki Ve Teknik Eğitim Politikaları	An Analysis of Policy Networks Approach: Vocational And Technical Education Policies in Turkey After 2000
Öz Bu çalışmada, politika ağları yaklaşımı dahilindeki diyalektik model kullanılarak Türkiye’de 2000 yılı sonrasında uygulanan "mesleki ve teknik eğitim politikaları" analiz edilmiştir. Çalışmanın teorik amacı, politika ağlarının politika değişimini açıklama gücünü tartışmaya katkıda bulunmaktır. Pratik amacı ise, mesleki ve teknik eğitim politikalarındaki değişimi politika ağları bağlamında açıklamaktır. Araştırmada, ağ yapısının aktörleri önemli ölçüde kısıtladığı, aktörlerin ağ yapısını değiştirmeye yönelik söylemler ve çözüm alternatifleri geliştirdiği; ağı değişime zorlayan en önemli bağlamsal faktörün politik etki olduğu gözlemlenmiştir. Tüm bu bulgular temelinde, politika ağları yaklaşımının, çok aktörlü, parçalı ve karmaşık politika alanlarında politika değişikliklerini açıklamak için analitik bir çerçeve olarak kullanılabileceği sonucuna varılmıştır.	Abstract This study analyzes the "vocational and technical education policies" implemented in Turkey after 2000 by using the dialectical model within the policy networks approach. The theoretical aim of the study is to contribute to the discussion on the power of policy networks to explain policy change. The practical aim is to explain the change in vocational and technical education policies in the context of policy networks. In the study, it was observed that the network structure significantly constrained actors, actors developed discourses and solution alternatives to change the network structure, and the most important contextual factor that forced the network to change was political influence. Based on these findings, it is concluded that the policy network approach can be used as an analytical framework to explain policy changes in multi-actor, fragmented and complex policy spaces.
Anahtar Kelimeler: Politika Analizi, Mesleki ve Teknik Eğitim Politikaları, Politika Ağları, Diyalektik Model.	Keywords: Policy Analysis, Vocational and Technical Education Policies, Policy Networks, Dialectical Model
JEL Kodları: Z18, I28, H83	JEL Codes: Z18, I28, H83

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma (27.02.2019 tarih ve 82554930-400/615 sayılı Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Onay Belgesi ile) bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	Çalışmanın teorik alt yapısının oluşturulması, verilerin analizi ve bulguların raporlanması her iki yazar tarafından, saha araştırması Bülent savaş Furat tarafından, makale formatında yazımı Abdullah UZUN tarafından gerçekleştirilmiştir.
Çıkar Beyanı	Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

¹ Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda Doç. Dr. Abdullah Uzun danışmanlığında Bülent Savaş Furat tarafından "Politika Ağları Yaklaşımı Bağlamında Bir Politika Analizi: 2000 Yılı Sonrası Türkiye’de Mesleki Ve Teknik Eğitim Politikaları" başlığı ile tamamlanarak 01.10.2022 tarihinde savunulan Doktora tezinden türetilmiştir. Bu çalışma ayrıca Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenen 8154 numaralı projeden türetilmiştir.

² Dr. Milli Eğitim Bakanlığı Hasan Kemal Yardımcı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, bulentsavasfurat@gmail.com.

³ Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, abdullahuzun@ktu.edu.tr.

e-ISSN: 1306-6293/© 2025 The Author(s). Published by Eskişehir Osmangazi University Journal of Economics and Administrative Sciences. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

1. Giriş

Bu 20. yüzyılın son çeyreğine neoklasik dönüşümün gölgesinde giren Türkiye, kalkınma stratejisini değiştirmiştir. Değişen kalkınma stratejisinden etkilenen politika alanlarından biri de Mesleki ve Teknik Eğitim (METE)'dir. 1987 yılında çıkarılan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile bütüncül bir yapıya kavuşan METE, 1990'lı yıllarda uygulamaya konulan birbirinden farklı politikalar nedeniyle kamuoyunda eğitimin en çok tartışılan (Özer, 2020) konularından biri olmuştur. 1999 yılında başlayan Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) adaylık süreci ve 2002 yılı sonrasında kamu yönetiminde yaşanan paradigma değişikliği, METE politikalarının ivme kazanmasına yol açmıştır. Bu tarihten itibaren kalkınma hedeflerine paralel olarak hazırlanan üst politika belgeleri ile METE politikalarının iskeleti oluşturulmuştur. Mesleki Eğitim Kanunu'nda yapılan köklü değişiklikler, METE ders müfredatlarının iş gücü piyasasının taleplerine açık hale getirilmesi, modüler eğitim sistemi, meslek lisesi mezunlarına yükseköğretime geçişte uygulanan katsayı engelini kaldırılması, 4+4+4 Eğitim Modeli, Meslek Yüksek Okullarına (MYO) sınavsız geçişin getirilmesi ve sonrasında kaldırılması, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesindeki METE ile ilgili yönetim birimlerinin birleştirilmesi, ulusal mesleki yeterlik sisteminin kurulması ve meslek standartlarının hazırlanması bu dönemde gerçekleşen önemli politika değişiklikleridir.

2000 yılı sonrasında METE politikalarında yaşanan bu değişim kamu politikası disiplini bağlamında nasıl açıklanabilir? Bu soru politika analizlerinde rasyonel temelli yaklaşım ve modellerine bir alternatif olarak sunulan "Politika Ağları Yaklaşımı" (PAY) ile en iyi şekilde cevaplanabilir. Politika analizlerindeki rasyonel temelli yaklaşım ve modeller politika sürecini nedensel teori dizisi olarak görmesi, sadece bir politika döngüsünün var olduğu varsayımı, aktörler arası etkileşimi dikkate almaması, iç ve dış etkenlere yer vermemesi ve önceki tecrübeleri göz ardı etmesi yönünden eleştirilmektedir (Gültekin, 2014, s. 47; Nakamura, 1987; Sabatier, 1999, s. 7). Nitekim Bakioğlu ve Korumaz'ın (2019, s. 9) da işaret ettiği gibi, eğitim politikalarının normatif özellikleri, çok aktörlü ve karmaşık yapısı ve uygulanan politikaların uzun sürede sonuç vermesi yapılacak eğitim politikası analizlerinde rasyonel temelli yaklaşım ve modelleri yetersiz bırakmaktadır. Araştırmada temel yaklaşım olarak benimsenen PAY ise devlet ve çıkar grupları arasındaki ilişkileri kamu politikası disiplini çerçevesinde analiz ederek, politika sonuçlarını politika ağlarına bağlı olarak açıklayabilen bir yaklaşımdır. Aktörlerin karşılıklı çıkarlarını müzakere edebilmek için bağlantı kurması, bu bağlantılar sayesinde politika ağlarının yapısının oluşturulması ve belirli bir çıkar grubunun statüsünü ve gücünü ortaya çıkarabilmesi politika ağlarının temel özellikleridir (Heclo, 1978). PAY bu kapsamda diğer yaklaşımlara göre önemli üstünlüklere sahiptir. İlk olarak; PAY, politika sonuçlarını geleneksel neden-sonuç ilişkisi perspektifi yerine politika ağlarında yaşanan değişime bağlı olarak açıklayabilmektedir. İkincisi; PAY politika analizinde aktörlere önem vermekle birlikte, aktörler arasındaki karmaşık ilişkileri, karşılıklı bağımlılığı ve sürekliliği öne çıkarmaktadır. Sonuncusu; PAY, politika aktörlerini sadece rasyonel karar vericiler olarak görmek yerine çeşitli faktörlerden etkilenen, kendine has görüş ve stratejileri olan ve fırsatları değerlendirebilen ağ bileşeni olarak görmektedir. Bu yaklaşım ayrıca eklektik ve kendini güncelleyebilen yapısı ile politika analizinde kullanılan yaklaşımların yapıları gereği kendi içinde barındırdığı eksiklikleri giderebilme kabiliyetine sahiptir.

Bu anlamda son dönemde geliştirilen PAY modellerinden biri de Diyalektik Model'dir. Diyalektik Model; politika ağlarının politika sonuçlarının açıklanmasında oynadığı rolü araştırmaktadır. Diyalektik Model değişimin; "yapı ve aktör", "ağ ve bağlam (çevre)" ve "ağ ve politika sonuçları" arasındaki etkileşimin bir fonksiyonu olduğunu ileri sürmektedir (Marsh & Smith, 2000). Araştırmada bu üç etkileşim esas alınarak, METE politika ağı incelenmiş ve 2000 yılı sonrası dönemdeki METE politikaları açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın teorik ve pratik iki amacı vardır. Teorik amaç; politika analizi disiplinine bağlı kalarak, PAY'ın spesifik bir politika alanında yaşanan değişimi açıklayıp açıklayamadığı tartışmalarına katkıda bulunmaktır. Bu amaca yönelik olarak araştırma, "PAY, METE politikalarında yaşanan değişimi açıklamak için yararlı bir politika analizi çerçevesi oluşturur." varsayımına dayanmaktadır. Pratik amaç ise; Türkiye'de 2000 yılı sonrası dönemde METE politikalarındaki değişimi açıklayabilmektir. Bu amaçla politika yapım süreçlerine odaklanılarak; METE politika ağında etkin olan aktörler, politika ağının gelişimi, aktörlerin söylemleri ve çözüm alternatifleri, ağ yapısının aktörlere etkisi, bağlamsal faktörlerin ağ dönüştürme etkisi ve önceki dönemde uygulanan politikaların aktörlere ve ağ yapısına etkisinin açığa çıkarılması hedeflenmiştir.

2. Kuramsal Çerçeve: Bir Politika Ağları Analiz Modeli Olarak Diyalektik Yaklaşım

Kamu politika alanında kullanılan politika ağları kavramının üzerinde uzlaşılmış bir tanımı yoktur. Yaygınca kullanılan bir tanımda Rhodes politika ağlarını (2006), "kamu politikası oluşturma ve uygulaması sürecinde inanç ve çıkarların etkin olduğu, hükümet ve diğer aktörler arasında müzakerelerin yapıldığı resmî, kurumsal ve gayri resmî bağlantılar kümesi" olarak tanımlamıştır. Börzel ise (1998, s. 254), politika ağlarını "ortak hedeflere ulaşmanın en iyi yolu olduğunu kabul eden çeşitli aktörleri hiyerarşik olmayan bir şekilde birbirine bağlayan, nispeten istikrarlı bir ilişki kümesi" olarak tanımlamaktadır.

Wu ve Knoke'ye (2013, s. 56) göre, politika ağı kavramı ilk kez Katzenstein'in (1976) Fransa ve ABD'nin ekonomi alanındaki dış politikalarını karşılaştıran makalesinde kullanılmıştır. Politika ağı terimi doğrudan kullanılmamasına rağmen, politika ağı fikrinin ilk örneklerinin 1950 ve 1960'lı yıllarda ABD'de görüldüğü ifade edilebilir. Politika ağları literatürü ABD'de plüralist sisteme yöneltilen eleştiriler üzerine kurulmuştur. İngiliz literatürü ise, erken dönem ABD çalışmalarından alıntılanan kavramlar üzerinden gelişmiştir. İngiliz teorisyen Rhodes, Amerikan literatüründeki makro ölçekli yaklaşım yerine politika ağlarının yapısalılığına odaklanarak, kıta Avrupa'sı literatürüne öncülük etmiştir. 1980'li yıllardan itibaren politika ağlarının gelişimi, neoliberal reformlarla beraber devletin değişen doğası ile paralellik taşır (Bevir & Rhodes, 2011, s. 203). Ancak 1990'lı yıllardan itibaren örgütler düzeyinde etkileşim, politika ağları için temel belirleyici haline gelmiştir (Rhodes, 2006, s. 429).

Rhodes (2006, s. 432), politika ağlarının yapısını iki varsayıma dayandırır. Birincisi, kaynak bağımlılığı varsayımdır. Politika ağları kaynak bağımlılığına dayalı yapılar olarak görülmektedir. Bu nedenle politika sonuçları, kaynak bağımlılığı ilişkileri incelenerek açıklanabilir. İkincisi ise, rasyonel tercih varsayımdır. Varsayımın Almanya ayağını Max Planck Enstitüsü'nün çalışmaları oluşturur. Buna göre rasyonel tercih varsayımı, rasyonel tercihi ve yeni kurumsallığı birleştirerek, politika ağlarının aktör merkezli kurumsallaşmasının nasıl gerçekleştiğini açıklar. Politika tercihleri, kurumsallaşmış normlar tarafından sınırlandırılan rasyonel aktörlerin etkileşimlerinin bir sonucudur (Rhodes, 2017, s. 44).

Ağ perspektifi savunucuları, politikaların gerçekte nasıl oluşturulduğunu anlamak için resmî veya politik otoritelerin kararlarına ve programlarına odaklanmak yerine problem çözme yapılarına odaklanmayı önermektedir (Carlsson, 2000, s. 504). Paralel bir görüşe sahip olan

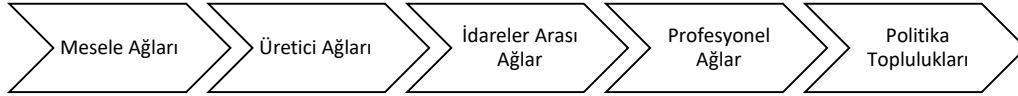
Börzel (1998, s. 260) ise politika ağlarını, “modern toplumların politika yapımında ihtiyaçlara göre geliştirdikleri yeni bir yöntem” olarak ifade etmektedir. Öte yandan Üstüner (2003, s. 55) politika ağlarını, teknik düzeyde bir yürütme faaliyeti olmaktan ziyade, “siyaset-yönetim alanlarının kesiştiği noktada gerçekleşen makro ölçekli bir politika oluşturma süreci” olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda politika ağları, keskin hatlarla birbirinden ayrılmış birden çok ağdan oluşmaktadır. Ana amaç, kamu politikalarının etkileşim içindeki bu ağlar vasıtasıyla kendiliğinden oluşturulmasıdır. Üstüner, “kendini üreten sistemler” ve “kendinden referanslı sistemler” kavramlaştırmasından yola çıkarak, politika ağlarının dışa açık özelliği ile değişebildiğini, iç tutarlılık özelliği ile devamlılığını sağladığını öne sürmüştür.

Literatürde politika ağlarına ilişkin çıkar aracılığı okulu ve yönetim olmak üzere iki temel yaklaşım önem kazanmaktadır. Çıkar aracılığı okulu, İngiliz ve Amerikan literatürüne dayalı olarak geliştirilmiştir. Bu okul, politika ağlarını “çıkar grupları ve devlet arasında farklı seviyelerde oluşan ilişki biçimleri” olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, ağırlıklı olarak Alman literatüründe kendine yer bulan “yönetişim okulu” ise, kaynakların siyasi mekanizmalarla bölüşümüne vurgu yapar. Yönetişim okuluna göre politika ağları, bürokrasi ve piyasa dışında üçüncü bir alternatifi oluşturmaktadır. Yönetişim okulu, ağdaki değişim sürecine ve ağ içindeki ilişkilerin doğasına odaklanırken, çıkar aracılığı okulu ağların yapısına odaklanmaktadır.

PAY literatüründe benzer veya birbirinden farklı kavramlar etrafında şekillenen çeşitli politika ağı tipolojileri bulunmaktadır. Bunlardan ilki Rhodes tipolojisi, ikincisi Marsh ve Rhodes tipolojisi, üçüncüsü ise araştırmanın temel modelini oluşturan ve Marsh ve Smith tarafından geliştirilen diyalektik modeldir.

(1) Rhodes Tipolojisi: İngiltere merkez-yerel ilişkilerini incelemek üzerine kurulu Rhodes Tipolojisi politika ağlarını, yüksek düzeyde bütünleşmiş politika topluluklarından, gevşek biçimde bütünleşmiş mesele ağlarına kadar beşli bir spektrumda ele almıştır (bknz. Şekil 1).

Şekil 1. Rhodes Tipolojisine Göre Politika Ağları

Kaynak: Rhodes, 1990, s. 304.

(2) Marsh ve Rhodes Tipolojisi: Bu tipoloji, politika ağlarını politika topluluğu-mesele ağı ekseninde ele almaktadır. Aktörlerin rolünün kısmen önemsiz gösterilmesine karşın, ağ yapılarının belli bir politika ağının gündemini ve sonuçlarını tanımlayabileceğini savunur. Politika ağlarını üyelik, bütünleşme, kaynaklar ve güç dengesi olarak dört boyutta ele almıştır (Sobacı, 2015, s. 138). Yapısal olarak politika topluluklarının sınırlı sayıda üyeye sahip olduğu, üyeler arasında yoğun ve sıkı bir ilişki olduğu ve tüm taraflar arasında uzlaşmış bir değerler kümesi belirlendiği söylenebilir.

Politika ağlarının politika sonuçları üzerindeki etkisinin değerlendirilmesinde ağın yapısı veya aktörler arasındaki ilişkiye atfedilen göreceli önem politika ağlarına yönelik farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Sobacı, 2015, s. 144). Örneğin Marsh ve Rhodes Tipolojisi, aktörlerin rolü kısmen önemsiz gösterilerek, ağ yapılarının belli bir politika ağının gündemini ve sonuçlarını tanımlayabileceği savunurken; Dowding (1995), politika sonuçlarının açıklamasında ağ yapısından ziyade aktör temelli yaklaşımın kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Dowding ayrıca ağ içerisinde politika sonuçlarını belirleyen asıl unsurun aktörler olduğunu

belirtmiştir. Marsh ve Rhodes'in başı çektiği politika sonuçlarını yapısal olarak açıklayan ana akım politika ağı analiz yaklaşımları tez olarak kabul edilirse, Dowding'in aktör temelli görüşü (1995) tezi anti-tez olarak ifade edilebilir. Sentez olarak nitelendirilebilecek model ise Marsh ve Smith (2000) tarafından geliştirilen ve hem yapıya hem de aktöre vurgu yapan Diyalektik Model'dir.

(3) Diyalektik Model: Diyalektik Model, Rhodes tarafından 1980'lerde başlatılan ve 1990'larda Marsh ve Rhodes tarafından devam ettirilen PAY tipoloji zincirinin karmaşık bir versiyonudur (Saçlı, 2011, s. 91). Marsh ve Smith (2000), geliştirdikleri "Diyalektik Model" sayesinde politika sonuçlarının politika ağlarına göre açıklanabileceğini ileri sürmüştür. Model, değişimin; ağın yapısı ile ağın içinde faaliyet gösteren aktörlerin, ağ ile çevrenin, ağ ile politika sonuçları arasındaki etkileşimin bir fonksiyonu olduğunu göstermektedir. Böylece politika ağları ile sonuçları arasındaki ilişkiyi dinamik olarak açıklamak mümkündür. Marsh ve Smith (2000), diyalektik ilişkiyi "her birinin diğerini devam eden yinelemeli bir süreçte etkilediği iki değişken arasında etkileşimli bir ilişki" olarak tanımlamaktadır. Burada üç diyalektik ilişki vardır. Bu ilişkilerden birincisi, ağın yapısı ve ağdaki katılımcılar (aktörler) arasında meydana gelir. İkincisi, ağ ile politik ve sosyoekonomik çevre (bağlam) arasında meydana gelir. Sonuncusu ise, ağ ve politika sonuçları arasında gerçekleşmektedir.

Yapıya karşı aktör: İlk diyalektik ilişki, ağ yapısı ve aktörler arasında gerçekleşir. Politika sonuçlarını belirleyen sadece ağ yapısı veya sadece aktörler değildir. Asıl belirleyici, ağ ve yapı arasındaki diyalektik ilişkidir. En belirgin ağ bileşeni aktördür. Aktörler, doğuştan var olan kabiliyetlerinin yanı sıra sonradan kazandıkları tecrübeleri de ağ ortamına taşır. Marsh ve Smith (2000), ağ yapılarının aktörleri hem kısıtladığını hem de aktörlere birtakım fırsatlar sağladığını ileri sürer. Sonuç olarak, yapıyı harekete geçiren, stratejik seçimleri yapan ve kararları veren aktörlerdir. Aktörlerin bir diğer özelliği de ağın yapısını değiştirebilme yeteneğidir. Marsh ve Smith (2000: 6); aktörlerin pazarlık ederek, politika seçimi yaparak ve hatta ağları dağıtmaya karar vererek yapıyı değiştirebildiğine işaret eder.

Ağa karşı bağlam: Marsh ve Smith (2000) ağ-bağlam diyalektik ilişkisinin "Ağları değiştiren nedir?" sorusuna cevap aranarak incelenebileceğini öne sürer. Ağlar, kendi dışındaki faktörlerden etkilenir. Ancak dış etkilerden etkilenme seviyesini belirleyen veya dış ortamlardaki belirsizlikleri dengeleyen yine ağın bizzat kendisidir. Ağ yapısındaki bu değişim doğal olarak politika sonuçlarını da değiştirir. Marsh ve Smith (2000), politika ağlarının sonuçları nasıl etkilediğini anlayabilmek için ağların içerisinde bulunduğu daha geniş bağlamla arasındaki diyalektik ilişkiyi incelemek gerektiğini vurgulamaktadır. Burada iki farklı boyut vardır. Birincisi, politika ağları bulundukları bağlamdan hem beslenir hem de etkilenir. Örneğin, bağlamda mevcut olan sosyal sınıflar ve cinsiyet yapısı ağları etkiler. İkincisi ise, politika sonuçları bağlama ait dışsal faktörler dikkate alınarak açıklanır. Her ağ kendisini çevreleyen daha geniş bir bağlamdan aktörlerin ilgileri, ilişkileri ve nitelikleri açısından etkilenir. Şüphesiz bu etkilenmeler yeni gerilimler ve çatışma alanları meydana getirir. Toke ve Marsh (2003, s. 234), ağ ve çevre arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için şu temel soruların sorulması gerektiğini ileri sürmektedir: Ağ zaman içinde nasıl bir değişim geçirmiştir? Ağın faaliyet gösterdiği politik, ideolojik, ekonomik ve bilgiye dayalı bağlam zaman içinde nasıl değişmiştir? Ağın üyeleri, ağın faaliyet gösterdiği daha geniş siyasi ve sosyal bağlamdaki değişiklikleri nasıl yorumlamaktadır?

Ağa karşı sonuçlar: Politika ağları konusunda en yoğun tartışmaların olduğu konu başlığı "ağların sonuçları nasıl etkilediği" sorusudur. Marsh ve Smith (2000, s. 9), bu yönde tartışmaların var olduğunu; ancak sonuçların ağları nasıl etkilediği noktasında literatürde bir

çalışma olmadığını ileri sürmekte ve bunu bir eksiklik olarak görmektedir. Marsh ve Smith'e göre sonuçlar, ağları üç yolla etkilemektedir: (1) Belli bir politika sonucu ağ üyeliğinde veya ağ içerisinde kaynakların dağılım dengesinde değişikliklere yol açabilir. (2) Bir politika sonucu, ağın içinde bulunduğu daha geniş toplumsal kesimin konuya ilgisini azaltabilir veya artırabilir. (3) Politika sonuçları aktörleri etkileyebilir. Örneğin, başarısız bir politika sonucunu deneyimleyen bir aktör diğer strateji ve yöntemlere yönelebilir veya konuyu gündeminden çıkarabilir.

Diyalektik Model, ağırlıklı olarak modelin değişimi açıklama gücü, aktörlere gereken önemi vermemesi, model içi tutarsızlıklar ve kuramsal çelişkiler üzerinden eleştirilmektedir (Dowding, 2001; Kisby, 2007; Raab, 2001). Sözü edilen eksikliklerine rağmen Diyalektik Model'e birçok üstünlükler de atfedilmiştir. Kisby (2007, s. 87), eleştirilerine rağmen politika ağlarının politika yapım sürecini açıklamada güçlü bir temel oluşturduğunu ileri sürmektedir. Kisby, Model'in en belirgin üstünlüğünün "aktörü öne çıkarması" olduğuna dikkat çekmektedir. Evans (2001, s. 549), PAY'a anahtar rol biçerek, yaklaşımın bağımlı-bağımsız değişkenlerin tespiti için geliştirilecek modellerde rahatlıkla kullanılabileceğini öne sürmektedir. Nitekim Diyalektik Model önemli birçok görgül araştırmada politika değişimlerini açıklamada ve anlamada ana model olarak kullanılmıştır (Erridge & Greer, 2000; Greer, 2002; Howlett, 2002; Moschitz & Stolze, 2010; Shearer vd., 2016; Smith, 2000; Toke & Marsh, 2003).

Diyalektik Model ile ilgili bilimsel tartışmalar devam etmektedir. Sözü edilen üstünlükleri nedeniyle Diyalektik Model'in; çok parçalı, karmaşık ve aktörler arasındaki ilişkilerin sınırlarının belli olmadığı politika alanlarında analiz çerçevesi olarak kullanılması mümkün görünmektedir. Böylece politika sonuçlarını; bağlı değişkenlerle, bağlamından koparmadan ve indirgmeden belli bir zaman aralığı için açıklamak mümkün olabilir.

3. 2000 Sonrası Mesleki Ve Teknik Eğitim Politikaları

METE, "belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırmak suretiyle birey kabiliyetlerini zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönlerden geliştirme süreci" olarak tanımlanmaktadır (Alkan, 1980, s. 2). Öğrencilere bir iş veya mesleğe yönelik becerilerin kazandırılmasının eğitimsel bir konu olarak ele alınmasıyla ortaya çıkan METE, özellikle 18. yüzyıl ve sonrasında profesyonel bir eğitim alanı olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Türkiye'de 2000'li yıllarda yaşanan ekonomik, siyasal ve yönetsel dönüşüm METE politikalarını da derinden etkilemiştir. Özellikle AB'ye üyelik sürecinin ivme kazanması, uluslararası kuruluşların etkisi ve iş gücü piyasasının nitelikli iş gücü talebini daha yüksek sesle dile getirmesi, AK Parti hükümetlerinin METE'ye olan ilgisini ve buna bağlı olarak eğitim yatırımlarını artırmıştır. Bu tarihten itibaren kalkınma hedeflerine paralel olarak hazırlanan üst politika belgeleri ile METE politikalarının iskeleti oluşturulmuştur. 2000 sonrası dönemde önemli yasal değişiklikler yapılmıştır. 2000'li yıllarda METE alanında yapılan ilk yasal düzenleme 24458 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 4702 sayılı Kanun'dur (4702 sayılı Kanun, 2001). Bu kanun, METE alanındaki neredeyse tüm aktörleri etkileyen ve sonuçları yıllarca tartışılan politika değişiklikleri getirmiştir. Bu Kanunla getirilen değişiklikler ile birlikte diğer düzenlemeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Sınavsız Geçiş: 4702 sayılı Kanun ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu mezunlarına mezun oldukları programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı MYO'lara sınavsız geçiş hakkı verilmiştir (4702 sayılı Kanun, 2001, madde 2).
- METE Bölgeleri: Her ilde en az bir adet olmak üzere mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının içerisinde yer aldığı "METE Bölgeleri" oluşturulmuştur (4702 sayılı kanun, 2001, ek madde 24).
- Vakıfların MYO Açabilmesi: Kanun kapsamında vakıfların, kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın, ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda yüksek nitelikli iş gücü yetiştirmek amacıyla MYO açabilmelerinin önü açılmıştır (4702 sayılı Kanun, 2001, ek madde 2).
- 3308 sayılı Kanun'da Yapılan Değişiklikler: 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun adı "Mesleki Eğitim Kanunu" olarak değiştirilmiştir. Kanunun kapsamı, Mesleki Eğitim Kurulu'nun belirleyeceği mesleklerde, kamu ve özel sektöre ait kurum, kuruluş ve işyerleri ile METE okul ve kurumlarındaki eğitim ve öğretimi içerecek şekilde genişletilmiştir (4702 sayılı Kanun, 2001, madde 5). "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" ismi "Mesleki Eğitim Kurulu", "İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" ismi ise "İl Mesleki Eğitim Kurulu" olarak değiştirilerek kurullardaki temsilci sayısı artırılmıştır (4702 sayılı Kanun, 2001, madde 7-8).
- Bakanlıkça belirlenecek küçük yerleşim birimlerinde, METE merkezleri kurulabilmesi sağlanmıştır (4702 sayılı Kanun, 2001, madde 12).
- Meslek lisesi mezunlarının usta olabilmek koşulları düzenlenmiştir. Buna göre en az üç yıl süreli mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından mezun olanlar, ustalık eğitimi kurslarına katılabilecekleri gibi doğrudan da ustalık sınavlarına girebilmektedir. Ustalık belgesine sahip olanların veya ustalık belgesine sahip kişileri işyerlerinde çalıştıranların bağımsız iş yeri açmalarının önü açılmıştır (4702 sayılı Kanun, 2001, madde 23). Sonuç olarak, 4702 sayılı Kanun ile daha esnek bir METE yapısına geçiş amaçlanmıştır.
- 2011 yılında yayımlanan 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile MEB bünyesinde METE Genel Müdürlüğü oluşturularak, METE'nin yürütülmesinden sorumlu altı ayrı birim birleştirilmiştir (MEB, 2019, s. 136).
- 2011 tarihli 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile MYO'ların tanımı ve eğitim sistemi METE'yi öne çıkaracak şekilde güncellenmiştir (6111 Sayılı Kanun, 2011, madde 170).
- 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6764 sayılı Kanun ile mesleki eğitim merkezleri ortaöğretim bünyesine alınmıştır (6764 sayılı Kanun, 2016, madde 26).
- Kamuoyunda "sınavsız geçiş" olarak bilinen mesleki ve teknik ortaöğretimden mezun olanların meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş uygulaması kaldırılmıştır. Bu uygulamanın yerine üniversiteye geçiş sınav sonucuna göre alanında eğitim yapmak isteyen MYO'lara geçişte ek puan uygulaması getirilmiştir.

2000 yılı sonrasında METE politikalarında yaşanan bu değişim kamu politikası disiplini bağlamında nasıl açıklanabilir? Bu cümle çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır. Bu soruyu cevaplamak için diyalektik model kullanılmıştır. PAY'ı benimseyen bir politika analizi çalışması yapılandırılırken iki temel faktörün belirlenmesi önem arz etmektedir. Bunlardan birincisi analiz seviyesidir. Araştırmada analiz seviyesi olarak mezo (orta) seviye seçilmiştir. Makro seviye, politik bağlamın etkisini öne çıkardığından, soyut ve genel kalmaktadır. Öte yandan mikro

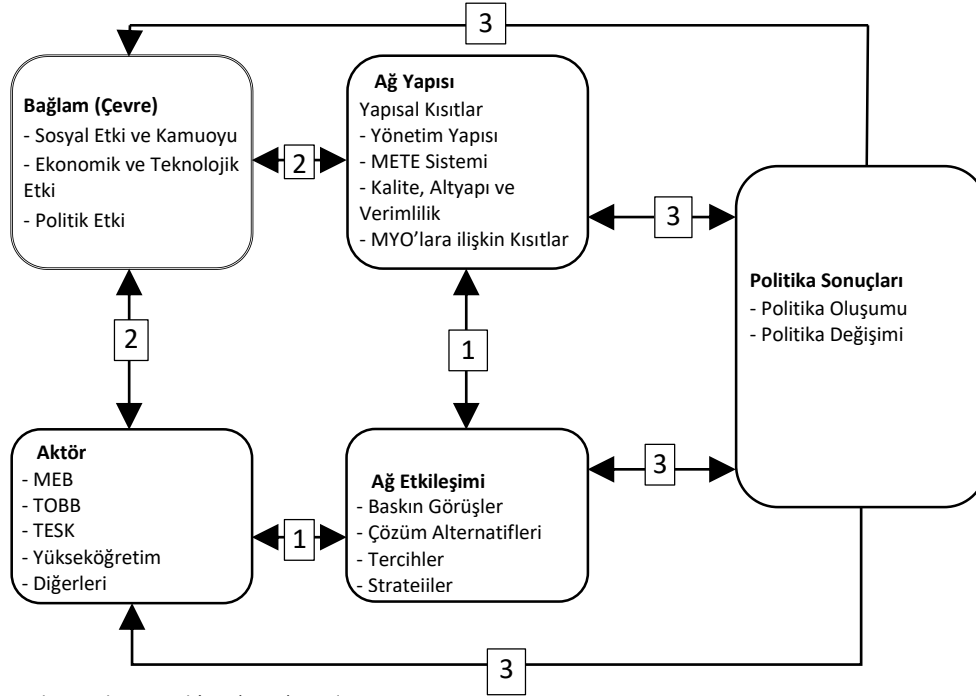
seviye, birey davranışlarına odaklanarak politika bağlamının politika sürecine etkisini göz ardı etmektedir. Orta seviye, PAY'ın temel önermelerine uygun olarak hem makro hem de mikro seviyenin üstünlüklerini kullanma imkânı sunmaktadır (Evans, 2001, s. 542). Orta seviye analizin bir diğer üstünlüğü, aktörler arası ilişkileri ön plana çıkarmasıdır. METE politikalarının oluşturulmasında ekonomi, politik bağlam, toplum ve teknoloji gibi makro ölçekli faktörlerin yanında, aktörlerin tutumları, tecrübeleri, görüşleri, stratejileri ve çözüm önerileri gibi mikro ölçekli faktörler de rol oynamaktadır. Bu nedenle eğitim politika alanında yapılacak politika analizlerinin orta seviyede yapılması analize derinlik kazandırmaktadır. İkinci faktör ise analiz birimidir. PAY, doğası gereği etkileşim temelli bir bakış açısıyla kamu politikalarını analiz etmektedir. Bu nedenle analiz birimi "etkileşim (ilişki)" olarak belirlenmiştir. Politika yapım süreçlerinin analizinde belirlenen analiz seviyesi ve analiz birimine uygun bir araştırma modeli seçilmelidir. Bu kriterlere uygun olarak bu çalışmada Diyalektik Model seçilmiştir.

3. Araştırmanın Hipotezleri, Modeli ve Yöntemi

Araştırmanın çerçevesi, temel varsayıma dayalı olarak Diyalektik Model'in temel önermelerine göre oluşturulmuştur. Durum çalışmasının temalarını oluşturan 3 hipotez geliştirilmiştir (Hipotezlerin dayandığı etkileşimler Şekil 2 üzerinde numara ile gösterilmiştir.).

- Hipotez 1: METE politikaları, yapıların ve aktörlerin etkisinin toplamı değil; aktörler ve ağ yapısı arasındaki etkileşimin bir sonucudur.
- Hipotez 2: METE politika ağındaki değişim, bağlam (çevre) ve ağ arasındaki etkileşim sonucu oluşur.
- Hipotez 3: Önceki politika sonuçları METE ağını etkiler.

Şekil 2. Diyalektik Model Uygulaması

Kaynak: Marsh ve Smith'ten (2000) uyarlanmıştır.

Araştırmada politika ağları kavramı, Rhodes'in (2006) tanımlamasıyla kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan "bağlam" kavramı, Marsh ve Rhodes'in (2000) ekonomik, ideolojik, politik ve bilgi temelli dış etkenleri temsil etmektedir. Ancak, bu araştırmada eğitim politika alanının şartlarına uygun olarak bu bağlamsal etkenler, sosyal, ekonomik-teknolojik ve politik olarak yapılandırılmıştır. Diyalektik modelde aktörler, ağ bağlamını yorumlar, tartışır, politikaları seçer, pazarlık yapar ve en önemlisi politika ağını dağıtabilir. Aktörlerin gruplandırılmasında Yıldız ve Sobacı'nın (2015) "tercih edenler-tercihi etkileyenler", Birkland'ın (2011) "resmî aktörler-gayri resmî aktörler" sınıflandırmasından yararlanılmıştır (bknz. Şekil 2). Gayri resmî aktörler; yarı resmî aktörler, sosyal aktörler ve işveren temsilcileri olmak üzere kendi arasında üçe ayrılmıştır. Araştırmanın modeli şekilde 2'de gösterilmiştir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır (Creswell, 2020). Durum çalışmasında temel amaç, belirlenen bir veya birkaç durumu yakından ve derinlemesine anlamak ve ortaya çıkarmaktır (Yin, 2017, s. 4). Durum çalışması, bir durumda meydana gelen değişimleri ve yaşanan süreçleri anlamak için sıklıkla kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 73). Durum çalışması, araştırılan konunun karmaşık olduğu ve gözlemle veri elde etmenin zor olduğu durumlara elverişlidir (Gül, 2015). Eğitim politika alanının özelliklerinin ve araştırmanın amaçlarının durum çalışmasının nitelikleri ile örtüşmesi nedeniyle bu yöntem tercih edilmiştir.

Araştırmanın veri toplama yöntemleri olarak görüşme ve doküman incelemesi seçilmiştir. Araştırmanın problemine uygun olarak örneklem oluşturulurken probleme taraf olan aktörlerin çeşitliliğinin artırılması amaçlanmıştır. Buna uygun olarak görüşme yapılacak aktör gruplarının belirlenmesinde araştırmanın modelinde yer alan resmi aktörler-yarı resmi aktörler, sosyal aktörler ve işveren temsilcileri aktör sınıflandırması belirleyici olmuştur. Görüşme yapılacak kişiler "maksimum çeşitlilik örnekleme" ve "kartopu örnekleme" yöntemi ile seçilmiştir. Görüşülen kişilere, "Bu konuda kimlerle görüşmek gerekir?" sorusu sorularak örneklem genişletilmiştir. Görüşülen kişilerin rızası alınarak (Cumhurbaşkanlığı Eğitim Politikaları Kurulu uzmanı hariç) isim ve unvanları yazılmıştır. Görüşmeler öncesi MEB METE Genel Müdürlüğü Eğitim Politikaları Daire Başkanı Dr. Recep Altun ile pilot görüşme yapılarak, görüşme soruları ve görüşme yapılabilecek kişiler kısmen şekillendirilmiştir. Toplam olarak biri pilot görüşme olmak üzere on dört görüşme gerçekleştirilmiştir (bknz. Tablo 1). Görüşme talebinde bulunan, TİSK ve TÜSİAD yetkilileri talebe cevap vermemiştir.

Görüşme yapılan aktör temsilcilerine araştırmanın modeline uygun olarak yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcılara özellikle bir aktör olarak METE sistemi içerisinde kendilerini olumsuz etkileyen koşulların (kısıtlar) neler olduğu ve METE politika alanına ilişkin belirleyici fikir ve düşünceleri sorulmuştur. Ayrıca, aktörlere temsilcisi oldukları kuruluşların METE'ye bakış açısını belirlemeye yönelik sorular da sorulmuştur.

Araştırmaya ilişkin belgelere ise, MEB METE Genel Müdürlüğü yetkileri ile yapılan kişisel görüşmeler ile ulaşılmıştır. Bu görüşmeler için MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünden izin alınmıştır (Sayı: 81576613/605.01/14605571, Tarih: 13.08.2018).

Araştırmada kullanılan dokümanlar; aktörlerin yıllık faaliyet raporları, basın açıklamaları, stratejik planları, yayımladıkları raporlar ve resmî sitelerinde yayımlanan belgeler arasından seçilmiştir. Buna ilave olarak çeşitli haber sitelerinde yayımlanan haberler, METE ile ilgili konuların akan gündem içinde değerlendirilmesini kolaylaştırmıştır.

Durum çalışmasında elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Çalışmada Strauss ve Corbin'in (1990) geliştirdiği "genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama" yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 1. Görüşme Yapılan Aktör Temsilcileri

	Görüşülen Kişi	Kurumu	Görevi/Unvanı
1	Mehmet Temel	MEB	Müsteşar
2	Yücel Yüksel	MEB	Daire Başkanı
3	Handan Yelkenci	MEB	Kurum Müdürü
4	Lütfi Cevahir	MEB	Okul Müdürü
5	Adem Kurt	Yükseköğretim	Öğretim Üyesi
6	Adem Kalender	Yükseköğretim	Öğretim Üyesi
7	Alper Yalkın	MEKSA	Belgelendirme Müdürü
8	Şemsettin Özdemir	ASO	Eğitim Temsilcisi
9	Erdoğan Özen	ANKESOB	Eğitim, Proje ve ARGE Müdürü
10	Atakan Çelik	TESK	Eğitim Planlama Müdürü
11	Hasan Çağlayan Dündar	TOBB	Eğitimden Sorumlu Başkan Danışmanı
12	Rahmi Özyiğit	Eskişehir OSB	Okul Müdürü
13	(İzin vermemiştir)	Cumhurbaşkanlığı	Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu Uzmanı

4. Araştırmanın Bulguları

4.1. Aktör-Yapı Etkileşimi

Bu kısımda, araştırma modelindeki üç temel ilişkiden ilki olan aktör-yapı etkileşimine ilişkin bulgulara odaklanılmıştır. İlk olarak METE politika ağının; nasıl oluştuğu, geliştiği ve ağda hangi aktörlerin etkili olduğu, ikinci olarak aktör-yapı etkileşiminde aktörlerin tercihlerini etkileyen yapısal kısıtların neler olduğu, üçüncü olarak da bu yapısal kısıtlar karşısında aktörlerin ağ yapısını etkilemeye yönelik baskın görüşleri ve çözüm önerilerinin neler olduğuna yönelik bulgulara ulaşılmıştır.

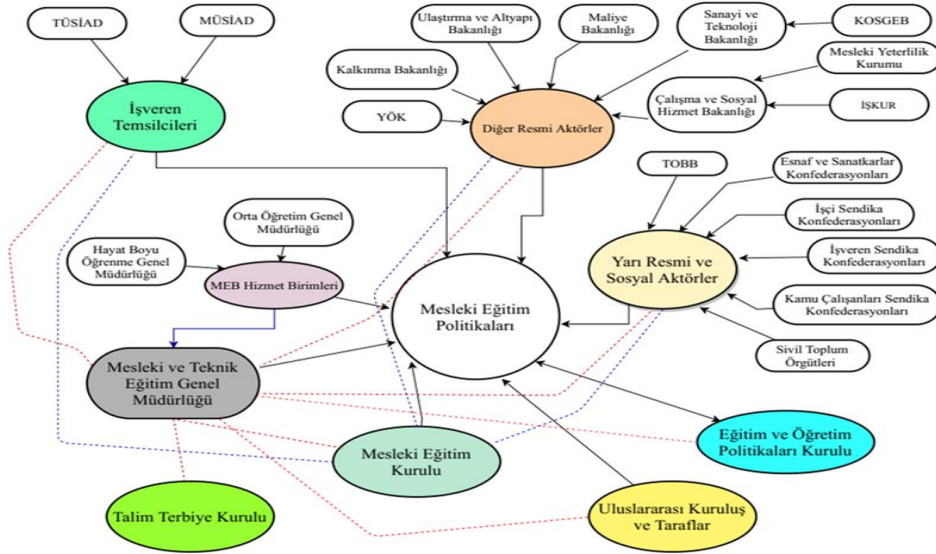
4.1.1. Türkiye’de METE Aktörleri ve METE Ağı’nın Gelişimi

Türkiye’nin mevcut yönetim yapısı içerisinde METE ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili pek çok kurum veya kuruluş vardır (bknz. Şekil 3). Kısmen METE ile ilişkili olan resmî aktörler dışında yarı resmî ve sosyal aktör hüviyetinde olan yapıların ağırlıklı olarak meslek örgütleri olduğu dikkat çekmektedir. Sivil aktörler olarak nitelendirilebilecek yapıların METE ile ilişkilerinin daha kısıtlı olduğu söylenebilir. PAY literatüründe devletin rolü genellikle dış faktör olarak politik bağlam boyutunda kısıtlı olarak ele alınmaktadır. Ancak araştırmada devletin hâkim aktör olduğu sonucuna varılmıştır. Devletin politika ağının oluşumu ve değişiminde doğrudan belirleyici olduğu, bazı aktörleri öne çıkarıp diğerlerini geri planda tutarak değişimin yönünü belirlediği öne çıkmıştır. Devletin politika ağını geliştirirken; proje odaklı etkileşim mekanizmaları, sürekli etkileşim mekanizmaları ve danışma organı niteliğinde etkileşim mekanizmalarına önem verdiği gözlenmiştir. Farklı isimlerde yerel ve ulusal düzeyde oluşturulan danışma kurulları, ağırlıklı olarak politika oluşturma süreçlerinde aktörlerin görüş ve önerilerinin alınmasına yöneliktir. Sürekli etkileşim mekanizması olarak önem arz eden yapı Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK)’dır. MYK, meslek standartları ve mesleki yeterlilik gibi temel

politika araçlarını şekillendiren yapıdır. MYK bünyesinde devlet aktörleri dışında seçilmiş ve yetkilendirilmiş gayriresmî aktörler de rol almaktadır. Proje odaklı etkileşim mekanizmaları ise, devletin belli bir hedefe yönelik ve süreli olarak seçtiği aktörlerle geliştirdiği yapılardır. Bazı proje odaklı etkileşim mekanizmalarının doğrudan kalkınma planlarındaki hedeflere yönelik oluşturulması ve strateji belgesi gücündeki programlara dayandırılması, gayriresmî aktörlerin ağı katılımını kolaylaştırmıştır.

Politika gündemini önemli ölçüde belirleyen resmî aktörler olmakla birlikte gayri resmî aktörlerin dolaylı olarak gündeme etki edebildiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda devlet organları dışında en etkili olan iki aktörün esnaf ve sanatkârin meslek örgütü olan TESK ve ticaret ve sanayi dünyasının meslek örgütü olan TOBB olduğu görülmektedir. Bu aktörlerin etkileşim mekanizmalarına katılımda hem gönüllü hem de zorunlu oldukları ve problemlerini gündeme getirmenin yanında uygulama aşamasında da etkin olarak rol almak istedikleri görülmüştür. Seçilen proje okulların yönetim yetkisinin oluşturulan ortak yönetim kurulları vasıtasıyla TOBB ile paylaşılması, TOBB'un METE politika ağında etkin olmayı hedeflediğine işaret etmektedir. Ayrıca TOBB, Türkiye'de iş dünyasının ihtiyaç duyduğu iş gücünün temini ve istihdam konusunda İŞKUR ile iş birliği içindedir. Diğer meslek kuruluşu olan TESK'in, ağı içi etkileşim mekanizmalarına katılmakla birlikte daha çok kendi görüş ve önerilerini gündeme taşıma amacıyla olduğu görülmüştür. Ağı içerisindeki rollerine bakıldığında zaman, TOBB'un işgücünün niteliğinin artırılması ve istihdam başlıklarında etkili olduğu; TESK'in ise ağırlıklı olarak çıracılık sistemine odaklandığı sonucuna varılmıştır. Diğer taraftan özellikle 2000 yılı öncesi dönemde manifesto niteliğinde raporlar hazırlayarak METE politikalarında etkin olmaya çalışan TUSİAD'ın ağıda etkin olmadığı, sadece politika oluşturma süreçlerinde görüş açıklayarak gündemi etkilemeye çalıştığı görülmüştür. Diğer işveren derneği olan MÜSİAD'ın ise, proje bazında METE'ye destek verdiği ve zaman zaman raporlar yayımlayarak görüş ve önerilerini kamuoyu ile paylaştığı görülmüştür.

Şekil 3. Türkiye'de METE ile İlgili Aktörler

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

2000 yılından itibaren ağıın gelişimi incelendiğinde, dört ana eksenin var olduğu görülmektedir. Bunlardan *ilki, politika ağıının yasal gelişim sürecidir*. Yasal ilişkilerin ana çerçevesini Mesleki Eğitim Kanunu oluşturmaktadır. Kalkınma planlarındaki METE'ye ilişkin hedefler doğrultusunda hazırlanan üst politika belgeleri, resmî ilişkilerin ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Yine 4702 sayılı Kanun Uygulamaları, İl Mesleki Eğitim Kurulu, İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları, MYK, METE Okul Yönetim Kurulları ve dolaylı olarak Cumhurbaşkanlığı Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu METE politika ağıının yasal boyutunu oluşturmaktadır.

Ağ gelişiminin *ikinci eksenini sivil iş birliği* oluşturmaktadır. METE'nin görünürliğini artırmak ve toplumsal destek sağlamak amacıyla aktörler tarafından çeşitli projeler üretilmiştir. Bu bağlamda öne çıkan en önemli adım, Meslek Lisesi Memleket Meselesi (MLMM) Projesi'dir. Proje, 2006-2013 yılları arasında Koç Holding tarafından, Vehbi Koç Vakfı desteği ve MEB iş birliği ile "METE'yi Özendirme Programı" kapsamında başlatılmıştır. 2005 yılında uygulamaya konulan MEGEP, politika ağıının oluşumu açısından önemli bir adımdır. MEB dışında kalan aktörlerin görüşlerini dile getirebileceği ve koordinasyon sağlayabileceği ortak bir platform oluşturan MEGEP sayesinde özel sektörün taleplerinin METE eğitim müfredatlarına sistematik olarak aktarılmasına fırsat tanınmıştır. 2019-2020 eğitim öğretim yılında yürürlüğe konulan "Meslek Lisesi Öğrencileri Ailelerimizle Buluşuyor" projesi ile MEB, meslek liselerinin bulundukları yörelerdeki ihtiyaç sahibi ailelere ulaşmasını hedeflemiştir. (Hürriyet, 2022). MEB tarafından gerçekleştirilen projelerden bir diğeri de 2019 yılında uygulamaya konulan "METE Yoluyla Sosyal ve Ekonomik Uyum Projesi"dir. Projenin hedef kitlesi Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerdir (MTEGM, 2019). Ancak araştırmada sivil iş birliklerinin diğer eksenlere göre daha zayıf kaldığı gözlenmiştir.

Üçüncü eksen istihdam odaklı gelişimdir. Bu eksen de güçlü bir kamu politikasının varlığı ve devlet aktörleri dışında; TOBB, TESK, işçi sendikaları konfederasyonları, işveren sendikaları konfederasyonu ve işveren derneklerinin aktif katkısı öne çıkmıştır. İMEİGEP, UMEM Projesi ve Mesleki Eğitim ve İstihdam Seferberliği Protokolü bu eksenindeki önemli politika araçlarıdır.

Ağ gelişiminin *dördüncü eksenini ise, altyapının geliştirilmesine* yöneliktir. Bu hedefe yönelik olarak çeşitli sektörlerle iş birliği yapılarak okulların hem donanım hem de teknolojik bakımdan geliştirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan iş birliğinin niteliğine bakıldığında zaman makro boyutlu iş birlikleri yanında spesifik olarak seçilen okulların geliştirilmesine yönelik iş birlikleri yapıldığı görülmektedir. MEB, TOBB ve TOBB-ETÜ arasında 26 Şubat 2019 yılında imzalana protokolle yürürlüğe giren Mesleki Eğitim İş Birliği Protokolü'nün amacı; "protokol kapsamına alınan okullara donanım desteği verilmesi, eğitim içeriklerinin hazırlanması ve nitelikli iş gücü yetiştirilmesine yönelik eğitim faaliyetlerinin birlikte planlanması" olarak ifade edilmiştir (TOBB, 2019). METE'nin alt yapısının güçlendirilmesine yönelik bir başka adım ise, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2012 tarihinde OSB'lerde bulunan METE okul ve kurumlarının güçlendirilmesine ilişkin MEB ile yaptığı protokoldür. Bu protokol ile OSB'lerde faaliyet gösteren METE kurum sayılarının artırılması hedeflenmiştir (METEST, 2014, s. 31).

4.1.2. Aktör-Yapı Etkileşiminde Aktörlerin Tercihlerini Etkileyen Yapısal Kısıtlar

Yapılan görüşmeler, ilgili aktörlerin basına yaptığı açıklamalar ve kurumların resmî web siteleri üzerinden yapılan incelemede, aktörlerin karşılaştığı yapısal kısıtların olduğu gözlemlenmiştir. Yapısal kısıtlar yönetim yapısı, METE sistemi ve kalite, verimlilik ve altyapı ile MYO'lara ilişkin kısıtlar olmak üzere 4 tema altında gruplandırılmıştır (bknz. Tablo 2).

Tablo 2. Aktörlerin Tercihlerini Etkileyen Yapısal Kısıtlar

Kısıtlar	Alt kodlar	Alıntılar
Yönetim yapısına ilişkin kısıtlar	Parçalı Yönetim Yapısı ve Okul Türü Çeşitliliği	"... Her okula birer müdür, müdür başyardımcısı. Ortak kullanılabilecek fizik, kimya, bilgisayar laboratuvarları kurulmuş. Bu okulların fiziki imkanları incelendiğinde haftanın bazı günlerinde boş duruyor. Birçok ilde benzer atıl kapasiteler olduğunu görebiliriz..." (Yüksel, 16 Şubat 2020).
	Aktörler Arası Koordinasyon Eksikliği	"...Meslek kursları açmaya yetkili onlarca kurum, birbirlerinden habersiz kurslar açabilmektedir. Belediyelerden İŞKUR'a kadar onlarca farklı aktörün meslek kursları açması verimli değildir." (Özen, 16 Şubat 2020).
	METE ile ilgili Kurulların Etkisizliği	"METE ile ilgili bazı kurullar etkili değildir. Kurulların iyi niyetle kurulmasına karşın amacına hizmet etmemektedir. Konuşursam başıma iş alır mıyım? Endişesi içindedirler..." (Özen, 16 Şubat 2020).
	METE ile ilgili Ortak Bir Veri Tabanının Olmaması	"...Herkes kendi alanında iyi niyetli çalışmalar yapıyor; ancak bunların çoğu raflarda kalıyor. Devletin kimin ne yaptığını, yapabileceğini görmesi lazım." (Kurt, 20 Şubat 2020).
	Merkeziyetçi Yapı	"...Özellikle karar mekanizmalarının zorlanması politikaların geliştirilmesinde hayati öneme sahiptir. Bugünkü mevcut METE yapısının bu nitelikte olduğunu söylemek zordur (Temel, 14 Şubat 2020).
METE sistemine ilişkin kısıtlar	Yönetim Kadrolarının Sıklıkla Değişmesi ve Liyakat Sorunu	"Bakan veya üst düzey bürokratların sıklıkla değişmesi METE'de radikal politika değişikliklerine yol açmaktadır. Yeni gelenler kendilerini mevcut politikaları değiştirmek zorunda hissetmektedir... Bu değişiklikler METE açısından yıkıcıdır" (Özyiğit, 5 Ağustos 2021).
	Çıraklık Sistemine İlişkin Sorunlar	"...Kalfa olan çırakların veya usta olan kalfaların yetiştiği işletmede bir süre çalışmasını sağlayacak hem işletmenin hem de çalışanın haklarını gözetecek bir yasal yapı mevcut değildir (Özen, 16 Şubat 2020).
	Mevcut Yapının İhtiyaca Cevap Vermemesi	"Mevcut METE yapısı devam ettirilemez. Bunun nedeni METE'nin pahalı bir eğitim olması, değişen teknoloji ve talep edilen insan gücü niteliğinin sürekli değişmesidir. METE'nin sadece meslek öğrenmek isteyen bireylere verilmelidir" (Kurt, 20 Şubat 2020).

Kalite, verimlilik ve alt yapı ile ilgili kısıtlar	Öğretmenlerin Kalitesi ve Niteliği sorunu	<i>"Eski mezun öğretmenler teknolojiye gelişmeleri yakından takip etmemektedirler bu durum da verilen METE'nin kalitesini düşürmektedir. Göreve başlayan öğretmenlerin pratik eksiklikleri olduğundan uygulamada yetersiz kalmaktadırlar." (Yelkenci, 5 Mayıs 2020).</i>
	METE Mezunlarının Mesleki ve Teknik Yetersizliği	<i>"Türkiye'de METE sisteminin sadece mesleki eğitime ağırlık vermesi öğrencilerin tek boyutlu olarak yetişmesine yol açmaktadır. Öğrencilerin mesleki becerilerine ilave olarak, başta iletişim becerisi olmak üzere diğer sosyal becerilerinin de geliştirilmesi gerekmektedir" (Özyiğit, 5 Ağustos 2021).</i>
	Yasal Düzenlemelerin Zamanla Verimsizleşmesi	<i>"MEB'in METE konusunda yaşadığı en temel problem 3308 sayılı Kanun ile oluşturulan sistemin bazı kısımlarının zamanla verimsiz hale gelmesidir. (Temel, 14 Şubat 2020).</i>
	Öğretmen Yetiştiren Kurumların Teknoloji Fakültesine Dönüştürülmesi	<i>"Mesleki eğitim fakültelerinin teknoloji fakültelerine dönüştürülmesinin kız meslek liselerine olan talebi olumsuz etkilemiştir. Bu durum, kız meslek liselerinin ihtiyaç duyduğu öğretmenlerin yetiştirilme sistemini bozmuş ve öğretmen kalitesini düşürmüştür" (Yelkenci, 5 Mayıs 2020).</i>
	Donanım ve kapasite sorunu	<i>MEB'in METE okullarının teknik altyapısını her zaman güncel tutması mümkün değildir. MEB atölye ve laboratuvarların taşınması gereken özelliklere dair standartlar belirlemede ancak ekonomik nedenlerle bu standartlara kendisinin bile uyamamaktadır. (Özyiğit, 5 Ağustos 2021).</i>
	Fakülteleşme mantığı	<i>"YÖK'ün 2010 yılından itibaren gerçekleştirdiği politika değişiklikleri MYO'ların misyonunda kaymaya neden olmuştur. Bu değişikliğin ana nedeni "Bologna Süreci" olarak bilinen "fakülteleşme" mantığıdır. MYO'larda çalışan öğretim görevlilerinin akademik araştırmalara ve akademik kariyer yapmaya teşvik edilmeleri METE hedefini ikinci plana itmiştir." (Kalender, 14 Nisan 2020).</i>
MYO'lara ilişkin Kısıtlar	MYO'lar arasında bir kalite standardının olmaması	<i>"Özellikle küçük yerleşim birimlerinde farklı gerekçelerle açılan MYO'ların kalite konusunda önemli eksiklikleri vardır. Kalite açısından yetersiz MYO ve MYO bölümlerinin gerekli inceleme yapılarak kapatılmasının daha doğru bir adım olduğunu düşünüyorum." (Kalender, 14 Nisan 2020).</i>
	YÖK'ün METE'ye öğrenci odaklı yaklaşmaması	<i>"Proje ve çeşitli araştırmalar için öğretim görevlilerinin ihtiyaç duyduğu bütçe sağlanırken öğrencilerin eğitimi için ihtiyaç duyulan makine, araç-gereçler temin edilmemektedir (Kalender, 14 Nisan 2020).</i>

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.1.3. Aktörlerin Baskın Görüşleri ve Çözüm Alternatifleri

MEB aktör temsilcileri yapı ve aktörlerin rolleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Sorunların çözümünde esnek bir METE yapısının oluşturulması ve bu esnek yapı içerisinde METE ile ilgili tüm aktörlerin mutlaka katılımcı olması, eğitim-istihdam dengesi ekseninde devlet-işveren-işçi üçlüsünün iş birliğinin gerçekleştirilmesi, ekonominin ve toplumun eğitime ilişkin beklentilerine duyarlı politikaların geliştirilmesi, politika değişikliklerinin belirli değerlendirmeler yapıldıktan sonra gündeme alınması gibi MEB aktörlerinin çözüm önerileridir (Temel, 14 Şubat 2020; Yüksel, 16 Şubat 2020).

TOBB aktör temsilcilerine göre METE'nin tamamen özel sektörün kontrolünde olması veya iş dünyası ile bütünleştirilmesi, METE okul ve kurumlarının imajının düzeltilmesi, okulların eğitim müfredatlarının güncellenmesi, başarılı öğrencilerin ekonomik yönden desteklenmesi, probleme dayalı eğitim anlayışının benimsenmesi, METE'de izleme ve değerlendirmeye ağırlık verilmesi, herkesin yeteneklerini ve becerilerini esas alan bir mesleki kariyer sisteminin oluşturulması, ülke çapında meslek grupları oluşturularak her bir meslek grubuna yönelik meslek liselerinin tasarlanması yapılması gerekenlerdir (Dündar, 16 Şubat 2020; Özyiğit, 5 Ağustos 2021; Saka, 2017).

TESK aktör temsilcileri daha çok METE'nin ekonomi ile ilişkisine odaklanmıştır. İş gücü niteliğinin ekonomiye etkisine dikkat çeken TESC Başkanı Palandöken, bir basın açıklamasında, iş gücü niteliğinin ülkenin uluslararası ölçekte rekabet edebilirliğini olumlu etkilediğini belirterek, METE'nin ekonomi için hayati öneme sahip olduğunu ileri sürmüştür (Bursahaber, 2018). Girişimci olmanın iş hayatında önemli olduğuna işaret eden ANKESOB aktör temsilcisi Özen, METE mezunlarının yüksek özgüvene sahip olması gerektiğini vurgulamıştır (Özen, 16 Şubat 2020). Ayrıca Özen, METE'de temel alınan sayısal hedefleri uygulanabilir bulmadığını; bunun yerine METE'de yetiştirilmiş iş gücü arzının değil de işletmelerin talep ettiği iş gücü profilinin esas alınmasını ve METE politikalarının bu talebe göre yapılandırılmasını önermiştir. Özen, MEB'in "ben elektrikçi yetiştiriyorum ihtiyacı olan işveren alsın istihdam etsin" anlayışının artık değişmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Yükseköğretim aktör temsilcilerinin baskın görüşlerinin METE'nin yapısı etrafında kümelendiği görülmektedir. Çözüm alternatiflerinin diğer aktör gruplarına göre daha radikal olduğu dikkat çekmektedir. METE'nin değişime açık esnek bir yapıya kavuşturulması, METE yapısının genel lise eğitiminin üzerine inşa edilmesi, lise mezunlarının belirlenen meslek standartlarına ve piyasanın talebine göre METE sistemine dâhil edilmesi, liselerin sadece üniversiteye hazırlık eğitimi verebilecek şekilde yapılandırılması ve Türkiye'de mesleklerle ilişkili kuruluşların birer otorite haline getirilmesi getirilen çözüm önerileridir (Kurt, 20 Şubat 2020).

METE ağında etkin olan aktörler dışında politika oluşturma süreçlerini etkilemeye çalışan aktörler de vardır. Bu aktörler; eğitim sendikaları ve işveren dernekleridir. İMEİGEP, MYK ve MEKSA'da çeşitli çözüm alternatifleri geliştirmişlerdir.

4.2. Ağ-Bağlam (Çevre) Etkileşimi

Araştırma modelinin öngördüğü ikinci etkileşim ağ-bağlam (çevre) etkileşimidir. Bu kısımda, METE ağının içerisinde bulunduğu çevrenin ağa etkisi üç boyutta incelenmiştir. "Sosyal etki ve kamuoyu", "ekonomik ve teknolojik etki" ile "politik etki" başlıklarında bağlamın ağa etkisi detaylandırılmıştır.

Sosyal Etki ve Kamuoyu: Sosyal etki ve kamuoyu ağ-bağlam etkileşiminin birinci boyutunu oluşturmaktadır. Araştırmada, METE'yi etkileyen en güçlü sosyal etkinin METE'ye ilişkin olumsuz toplumsal algının varlığı olduğu sıklıkla ifade edilen bir durumdur. Bu durum, aktör temsilcileri ile yapılan görüşmeler ve incelenen politika belgeleri üzerinden tespit edilmiştir. Nitekim MEB, 2023 Eğitim Vizyonu (MEB, 2018, s. 110) belgesinde meslek liselerine yönelik olumsuz toplumsal algının varlığını resmen kabul etmiştir. Aktörler bu algının METE'yi negatif etkilediğine vurgu yapmıştır. Öte yandan, toplumsal eşitsizlikler ve göç olgusu ağ yapısını olumsuz etkilemiştir. METE'yi tercih eden öğrenci kitlesinin sosyo-ekonomik olarak düşük profilli ailelerden gelmesi nitelik tartışmalarına yol açmaktadır. Türkiye'de METE'nin ortaöğretim içerisindeki payının yüzde 50 civarında olduğu dikkate alındığında toplumda var olan

bu eşitsiz yapının doğrudan ağ yapısını etkilediği söylenebilir. Araştırmada öne çıkan bir diğer sosyal etki ise, METE'nin beyaz yakalı ve mavi yakalı olarak çalışanları ikiye ayıran toplumsal tabakalaşmayı (olumsuz anlamda) beslemesidir.

Ekonomik ve Teknolojik Etki: Politika ağını etkileyen bir diğer bağlamsal faktör de, ekonomik ve teknolojik etkidir. Görüşme yapılan aktörler, teknolojik gelişmelerin politika ağını değişime zorladığını ifade etmişlerdir. Bilgi ve teknolojinin hızlı bir şekilde değişmesi, mesleklerin dönüşmesine mesleklere ilişkin becerilerin değişmesine sebep olmaktadır. Bu durum ağ üzerinde sürekli bir değişim baskısı oluşturmaktadır. Öte yandan ekonomik koşullar, başta finansman olmak üzere METE'yi farklı boyutlarda etkilemiştir. Araştırma bulgularına göre, bu değişim baskısı özellikle teknolojiyi takip etmediği gerekçesi ile METE öğretmenlerine, teknik altyapısının yetersiz olduğu gerekçesi ile eğitim kurumlarına ve güncel olmadıkları gerekçesi ile eğitim müfredatlarına odaklanmaktadır.

Politik Etki: Ağ-bağlam etkileşiminin bir diğer boyutu da politik etkidir. Türkiye gibi katı ve güçlü bürokratik devlet geleneğine sahip ülkelerde politik etkinin METE politika ağını ve aktörleri değiştirmeye zorladığını söylemek mümkündür. Örnek vermek gerekirse; METE politika ağının resmî ilişki boyutunu oluşturan ve 3308 sayılı Kanun'la oluşturulan Mesleki Eğitim Kurulu, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle beraber kaldırılmış; devam eden süreçte yeni bir cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yeniden oluşturulmuştur. Bir başka ifadeyle; politik etki, METE politika ağını kısmen de olsa dağıtabilecek kadar güçlü etkiye sahiptir. Sonuç olarak politik bağlam hem ağda etkin olan aktörleri hem de ağ yapısını etkilemektedir. Nitekim aktör temsilcilerinin ağ etkileyen en güçlü bağlam etkisi olarak gördükleri faktör, "politik etki" dir. Aktörler tarafından METE ağ yapısını etkileyen en önemli politik gelişmeler 1997 yılında yaşanan "28 Şubat Süreci" ve 27 Nisan 2007 tarihli "e-Muhtıra" olarak dile getirilmiştir. Görüşme yapılan Yükseköğretim aktör temsilcileri, MEB aktör temsilcilerinin çoğunluğu, TESK aktör temsilcisi ve ASO aktör temsilcisi, 28 Şubat sürecinin METE'yi olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Önceki dönem METE'den sorumlu MEB METE Genel Müdürü ve YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Açıkgöz, 28 Şubat Sürecinin neden olduğu toplumsal travmanın katsayı engelinin kaldırılmış olmasına rağmen devam ettiğini; toplumdaki olumsuz algıyı kıramadıklarını ifade etmiştir (Yenisafak, 2013).

Politik bağlam, METE politika ağını farklı aşamalarda etkilemektedir. Bir yöreye meslek lisesi açılması kararından, meslek lisesi mezunlarının özlük haklarına kadar pek çok idari karar, politik özellik taşıyabilmektedir. Yükseköğretim aktör temsilcisi Kalender, MYO'ların açılması veya geliştirilmesinde özellikle belediyeler olmak üzere yerel siyasi iradenin güçlü bir etkisi olduğuna işaret etmiştir (Kalender, 14 Nisan 2020). ASO aktör temsilcisi Özdemir, METE kurumlarının siyasi gerekçelerle gelişigüzel açıldığını ifade etmiştir (Özdemir, 25 Şubat 2020).

Araştırma kapsamında aktör temsilcilerinin büyük bir kısmı politik bağlamın ideolojik etkisine vurgu yapmamıştır. Sadece bir eğitim sendikası çıraklık sistemini "çocuk emeğinin sömürülmesi" olarak görerek, insan hakları bağlamında eleştirmiştir. Siyasi partilerin genel anlamda METE'ye ilgi duydukları ve farklı mecralarda görüş ve önerilerini dile getirdikleri gözlenmiştir.

4.3. Ağ-Politika Sonuçları Etkileşimi: Önceki Politika Sonuçlarının Etkisi

Önceden uygulamaya konulan politikaların sonuçları METE ağının yapısı, aktörler ve aktörlerin tercihleri üzerinde olumlu ve olumsuz nitelikte etkilere sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Olumlu bulunan etkiler şu şekilde sayılabilir:

- METE belgesi olmayanların bir işyerinde çalışmasının kısıtlanması, 20 ve daha fazla personel çalıştıran işletmelerin kendi bünyelerinde eğitim birimi açma zorunluluğu ve MYO'lara sınavsız geçiş uygulaması gibi 3308 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler (Özen, 16 Şubat 2020).
- Örgün eğitime çeşitli nedenlerle devam edemeyen öğrencilerin açık meslek lisesi sayesinde bir şekilde METE yapısı içinde tutulması (Cevahir, 24 Şubat 2020).
- Meslek lisesi mezunlarına yönelik katsayısı engelinin kaldırılmasıyla meslek liselerine talebin artması ve METE'deki öğrenci sayısının artmasına paralel olarak öğrenci kalitesinin yükselmesi (Özen, 16 Şubat 2020).
- Özel sektörün METE'yi sahiplenerek OSB'lerde METE okul ve kurumları açmasının METE'ye olan potansiyel katkıları (Kalender, 14 Nisan 2020).
- Son 20 yılda meslek liselerine önemli oranda öğretmen kadrosu verilmesiyle atanan öğretmenlerin yeni bilgilerle göreve başlamasının METE'ye dinamizm kazandırması (Cevahir, 24 Şubat 2020).
- Bakanlıklar arası uzlaşmayla sürdürülen okullara "hami" atanması projesi gibi MEB'in desteğinde iş gücü piyasaları ile sürdürülen iş birliklerinin METE'ye olumlu katkıları (Cevahir, 24 Şubat 2020).
- Çıraklık sisteminde yaşanan tıkanma sonrası 4+4+4 Eğitim Modeli'nin uygulamasının nitelikli iş gücü arayışındaki iş dünyası için fırsat olması ve sonuç olarak son zamanlarda iş dünyası ile yapılan eğitim iş birliği protokollerinin belirgin şekilde artması (Cevahir, 24 Şubat 2020).
- 2019 yılında yapılan yönetmelik değişikliği ile meslek lisesi müdürlerinin sadece meslek dersi öğretmenleri arasından görevlendirilmesi, meslek lisesi eğitim müfredatlarının sürekli güncellenmesi, mezunların kendi mesleklerinde istihdamında sağlanan gelişmeler ve öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin artırılmasına ilişkin uygulamalar (Eğitim-Bir-Sen, 2019)

Olumsuz bulunan etkiler şu şekilde sayılabilir:

- Çıraklık eğitiminin zorunlu eğitime dâhil edildiği 2016 yılına kadar büyük zorlukların yaşanması ve bu zaman zarfında ülke çapında çırak, kalfa ve usta sayısı gerilemiş olması. Zorunlu eğitimin önce 8 yıl sonra 12 yıla çıkarılmasının çıraklık eğitimi bitme noktasına getirmesi (Özen, 16 Şubat 2020).
- 1999 yılında uygulamaya konulan meslek lisesi mezunlarına katsayı uygulamasının mezun duruma gelmiş öğrencilere yaşattığı travmalar ve akademik yönden başarılı olan öğrencilerin meslek liselerini tercih etmemesi gibi etkileri sonucu METE sisteminin çökme durumuna gelmesi (Özen, 16 Şubat 2020).
- Özellikle METE mezunu olmayanların işyeri açamaması düzenlemesinin hayata geçirilmemesinin önemli bir olumsuzluk olması. (Özen, 16 Şubat 2020).
- 4702 sayılı Kanun ile getirilen 20'den fazla çalışanı olan işyerlerinin eğitim birimi açma zorunluluğunun aktif olarak uygulanmaması (Özen, 16 Şubat 2020).

- 2001 yılında getirilen METE bölgeleri uygulamasının beklenen sonuçları vermemesi (Özen, 16 Şubat 2020).
- MEB'in mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının okul türlerini azaltması uygulamasının marka değeri yüksek okulları sıradanlaştırması; tercih aşamasında benzer isimli okulların sayısının fazlalığı nedeniyle karmaşaya yol açması (Cevahir, 24 Şubat 2020).
- Bakanlık düzeyinde METE birimlerinin birleştirilmesinin okulların bakanlığın ilgili birimleri ile iletişimini eskiye göre azaltması ve özellikle genel müdür yardımcısı ve şube müdürü gibi kadroların kaldırılmasının alışlagelmiş iletişim şeklini bozması (Cevahir, 24 Şubat 2020).
- Sınavsız geçiş sistemi, okuldan atılmanın kaldırılması gibi uygulamaların MYO'lara ilişkin algıyı olumsuz etkileyerek önemli ölçüde METE'yi olumsuz etkilemesi (Kalender, 14 Nisan 2020).
- METE'yi bilmeyen yöneticilerin METE kurumlarına atanmasının olumsuz etkileri (Yüksel, 16 Şubat 2020).

5. Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de 2000 yılı sonrasında uygulanan METE politikalarının diyalektik model kullanılarak analizi neticesinde PAY bağlamında kamu politikalarındaki değişimi açıklamaya yönelik çalışmalarla bağdaşan ve onları destekleyen bulgu ve argümanlara ulaşılmıştır. Bu bulgulardan ilki METE politika ağının; nasıl oluştuğu, geliştiği ve ağda hangi aktörlerin etkili olduğunun açıklanmasıdır. İkincisi, aktör-yapı etkileşiminde aktörlerin tercihlerini etkileyen yapısal kısıtların neler olduğudur. Üçüncüsü, bu yapısal kısıtlar karşısında aktörlerin ağ yapısını etkilemeye yönelik baskın görüşleri ve çözüm önerileridir. Dördüncüsü, ağ-bağlam etkileşiminde etkili olan bağlamsal faktörlerin (politik etki, sosyal etki-kamuoyu ve teknolojik-ekonomik etki) ortaya konulması ve aktör temsilcilerin bu faktörlerin etkisini nasıl yorumladıklarıdır. Sonuncusu ise, önceki politika sonuçlarının ağ ne şekilde etkilediğidir.

Araştırmanın hipotezlerinden birincisi olan "METE politikaları, yapıların ve aktörlerin etkisinin toplamı değil; aktörler ve ağ yapısı arasındaki etkileşimin bir sonucudur." ifadesi araştırmanın sonuçlarına göre doğrulanmıştır. Araştırmada, METE politikalarının oluşturulması sürecinde etkin olan aktörler ve ağ yapısı arasındaki etkileşimler incelenerek aktör ve yapı arasında karşılıklı etkileşimin varlığı tespit edilmiştir. Politik ve değişken özellikler gösteren ağ yapısı hem aktörleri kısıtlamakta hem de problemlerin gündeme taşınmasını kolaylaştıran bir çerçeve sunmaktadır. Aktörler de ağ yapısını değiştirmeye yönelik söylemler ve çözüm önerileri geliştirmiştir. Araştırmanın ikinci hipotezi olan, "METE politika ağındaki değişim, bağlam (çevre) ve ağ arasındaki etkileşim sonucu oluşur." ifadesi araştırma bulgularına göre doğrulanmıştır. Bağlamsal faktörler ağ üzerinde değişim baskısı oluşturduğu tespit edilmiştir. Ağ içi faktörler (aktör-yapı) ve bağlamsal faktörlerin (politik etki, ekonomik-teknolojik etki ve sosyal etki-kamuoyu) politika sonuçlarını farklı boyutlarda etkilediği sonucuna varılmıştır. Araştırmanın üçüncü hipotezi olan, "Önceki politika sonuçları METE ağını etkiler." ifadesi de araştırma sonuçlarına göre doğrulanmıştır. Önceden uygulamaya konulan politikaların sonuçları METE ağının yapısı, aktörler ve aktörlerin tercihleri üzerinde olumlu ve olumsuz nitelikte etkilere sahip olmuştur. Aktörler önceki politikaları kısmen veya tamamen reddederek veya onaylayarak, mevcut tercih ve stratejilerini şekillendirmiştir.

Araştırmanın teorik amacı PAY'ın belli bir politika alanında yaşanan politika değişimini açıklayıp açıklayamadığı tartışmalarına katkıda bulunmaktır. Araştırmanın bulguları ışığında METE politikalarının; anlaşılması, açıklanması, öngörülebilir kılınması noktasında PAY'ın güçlü bir çerçeve oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Diyalektik Model ise hipotezlerin test edilebildiği analitik bir çerçeve oluşturmuştur.

Çalışma, METE politika uygulayıcılarına nitelikli bilgi sağlayan çıkarımlar da içermektedir. Kamu politikalarının temel amacının kamu yararı sağlamak olduğu dikkate alındığında, 2000 yılı sonrası dönemde uygulanan METE politikalarının temel ekseninin ekonomik talebi karşılamaya yönelik olduğu görülmektedir. METE politikalarının piyasa taleplerinin yanı sıra sosyal talepleri de dikkate alması gereklidir. Bir başka ifadeyle METE politikaları toplumsal talepler-ekonomik talepler dengesinde sürdürülmelidir. Bu anlamda, METE'nin sosyal talebi karşılama potansiyelinin geliştirilmesine yönelik adımlar atılmadığıdır.

Araştırmada sonuçlarından yola çıkarak, PAY literatürüne katkı sağlayabilecek araştırma önerileri yapılabilir. Bunlardan ilki, Türkiye özelinde kültürel farklılıkların ağ yapısına etkisidir. Yapılacak bir araştırma ile kültürel özelliklerin (inançlar, gelenekler, coğrafi özellikler) aktör tercihlerini ve kamusal problemlerin tanımlanmasını nasıl çerçevlendirdiği belirlenebilir. İkincisi, Türkiye ile eşdeğer özelliklere ve yakın METE sistemine sahip bir ülke seçerek METE politikalarının PAY bağlamında karşılaştırmalı olarak analiz edilmesidir. Böylece politika ağlarının politika sonuçlarına etkisi belirlenen değişkenler üzerinden analiz edilebilir. Üçüncüsü, METE politikalarının AB politikaları ile etkileşiminin araştırılmasıdır. Türkiye, aday ülke statüsü ile METE politika alanında AB'ye uyum politikaları geliştirmiştir. Yapılacak bir araştırma ile AB METE politikalarının Türkiye METE politika ağına etkisi hukuki, ideolojik ve sosyo-ekonomik düzeyde araştırılabilir.

Kaynakça

- Alkan, C. (1980). *Mesleki ve teknik eğitimin prensipleri*. Alkım Yayınevi.
- Bakioğlu, A. & Korumaz, M. (2019). Eğitim politikasının temel kavramları ve süreçler. A. Bakioğlu & M. Korumaz (Ed.), *Eğitim politikaları: kuramlar, yöntemler, göstergeler, etkiler ve uygulamalar* içinde (ss. 3-15), Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bevir, M & Rhodes, R.A.W. (2011). *Interpreting British governance*. Routledge.
- Birkland, T. A. (2011). *Policy process: Theories, concepts, and models of public policy making*, 3rd Ed., M.E. Sharpe.
- Börzel, T. A. (1998). Organizing babylon-on the different conceptions of policy networks. *Public Administration*, 76(2), 253-273. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00100>
- Bursahaber. (2018, 9 Ekim). *Palandöken: Mesleki eğitim daha fazla güçlendirilmeli*. <https://www.bursahaber.com/genel/palandoken-mesleki-egitim-daha-fazla-guclendirilmeli-h1365846.html>
- Carlsson, L. (2000). Policy networks as collective action. *Policy Studies Journal*, 28(3), 502-520. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.2000.tb02045.x>
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri, beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, M. Bütün & S. B. Demir (Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Dowding, K. (1995). Model or metaphor? A critical review of the policy network approach. *Political Studies*, 43(1), 136-58. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1995.tb01705.x>
- Eğitim-Bir-Sen. (2019). *Mesleki ve Teknik Eğitime Bakış*. https://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/Odak_Analiz_4_Mesleki_Ve_Teknik_Egitime_Bakis.pdf
- Erridge, A. & Greer, J. (2000). Policy network analysis of UK central government civil procurement. *Public Policy and Administration*, 15(4), 25-49. <https://doi.org/10.1177/095207670001500403>
- Evans, M. (2001). Understanding dialectics in policy network analysis. *Political Studies*, 49, 542-550. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00326>
- Greer, A. (2002). Policy networks and policy change in organic agriculture: A comparative analysis of the UK and Ireland. *Public Administration*, 80(3), 453-474. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00313>
- Gül, H. (2015). Kamu politikası analiz yöntem ve teknikleri. *Yasama Dergisi*, 29, 5-31. <https://doi.org/10.4135/9781412973533.d29>
- Gültekin, S. (2014). Understanding policy process: Is there a single best way. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 43-74.
- Heclo, H. (1978). Issue networks and the executive establishment. In A. King (Ed.), *The New American Political System* (pp. 87-107), American Enterprise Institute.
- Howlett, M. (2002). Do networks matter? Linking policy network structure to policy outcomes: Evidence from four Canadian policy sectors 1990-2000. *Canadian Political Science Association*, 35, 235-267. <https://doi.org/10.1017/S0008423902778232>
- Hürriyet. (2022, 22 Mayıs). *Meslek liseliler her işe koşuyor: Mahallenin 'acil yardım'ı*, <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/meslek-liseliler-her-ise-kosuyor-mahallenin-acil-yardimi-42056555>,
- Katzenstein, P. (1976). International relations and domestic structures: Foreign economic policies of advanced industrial states. *International Organization*, 30(1), 1-45. <https://doi.org/10.1017/S0020818300003726>
- Kisby, B. (2007). Analysing policy networks. *Policy Studies*, 28(1), 71-90. <https://doi.org/10.1080/01442870601121502>

Marsh, D. & Smith, M. (2000). Understanding policy networks: Towards a dialectical Approach. *Political Studies*, 48, 4-21. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00247>

MEB, (2019). *Geçmişten günümüze fotoğraflarla mesleki ve teknik eğitim*. (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, No: 5.) https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_05/30125511_30093130_mesleki_teknik_egitim_kitap.pdf

MEB. (2018). MEB 2023 eğitim vizyonu, https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf

METEST, (2014). Mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı 2014-2018, (T.C. Resmî Gazete, No: 29024).

Moschitz, H. & Stolze, M. (2010). The influence of policy networks on policy output. A comparison of organic farming policy in the Czech Republic and Poland. *Food Policy*, 35(3), 247-255. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2009.12.009>

MTEGM. (2019, 19 Şubat). Mesleki ve teknik eğitim yoluyla sosyal ve ekonomik uyum projesi. <https://mtegm.meb.gov.tr/www/mesleki-ve-teknik-egitim-yoluyla-sosyal-ve-ekonomik-uyum-projesi/icerik/2309>

Nakamura, R. T. (1987). "The textbook policy process and implementation research. *Policy Studies Review*, 7(1), 142-154. <https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.1987.tb00034.x>

Özer, M. (2020). *Mesleki eğitimde paradigma değişimi Türkiye'nin mesleki eğitim ile imtihanı*. Maltepe Üniversitesi Yayınları. <https://doi.org/10.17152/gefad.752523>

Raab, C. D. (2001). Understanding policy networks: A comment on Marsh and Smith. *Political Studies*, 49(1), 551-556. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00327>

Rhodes, R.A.W. & Marsh, D. (1992). New directions in the study of policy networks. *European Journal of Political Research*, 21(1-2), 181-205. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1992.tb00294.x>

Rhodes, R. A. W. (2017). *Network governance and the differentiated polity selected essays volume 1*, Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198786108.001.0001>

Rhodes, R. A. W. (1990). Policy networks: A British perspective. *Journal of Theoretical Politics*, 2(3), 293-317. <https://doi.org/10.1177/0951692890002003003>

Rhodes, R. A. W. (2006). Policy networks analysis. In M. Moran (Ed.). *The Oxford Handbook of Public Policy* (pp. 425-447), Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199548453.003.0020>

Sabatier, P. A. (1999). *Theories of the policy process: Theoretical lenses on public Policy*. Westview Press.

Saçlı, F. (2011). *Understanding the interdependence between policy networks and policy outcomes*. (Unpublished Doctoral Dissertation), Erasmus University, Rotterdam.

Shearer, J. C., Abelson, J., Kouyate, B., Lavis, J.N., & Walt, J. (2016). Why do policies change? Institutions, interests, ideas and networks in three cases of policy reform. *Health Policy and Planning*, 31(9), 1200-1211. <https://doi.org/10.1093/heapol/czw052>

Smith, A. (2000). Policy networks and advocacy coalitions: Explaining policy change and stability in UK industrial pollution policy?. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 18(1), 95-114. <https://doi.org/10.1068/c9810j>

Sobacı, M. Z. (2015). Politika ağları: Aktörler arası ilişkiler üzerinden kamu politikalarını anlamak. M. Yıldız ve M. Z. Sobacı (ed.), *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* içinde (ss. 130-147), 2. Baskı, Adres yayınları.

Star. (2022, 01 Mart). *Bakan Özer: 28 Şubat en büyük zararı eğitime verdi*. <https://www.star.com.tr/egitim/bakan-ozer-28-subat-en-buyuk-zarari-egitime-verdi-haber-1694212/>

Strauss, A. L. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research grounded theory procedures and techniques*. Sage Publication.

TOBB. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi arasında mesleki eğitim işbirliği protokolü. https://zonguldakeml.meb.k12.tr/meb_ys_dosyalar/67/01/270216/dosyalar/2020_09/30114811_03093117_TOBB_ETY_protokol.pdf

Toke, D. & Marsh, D. (2003). Policy networks and the GM Crops issue: Assessing the utility of a dialectical model of policy networks. *Public Administration*, 81(2), 229-251. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00344>

Üstüner, Y. (2003). Siyasa oluşturma sürecinde ağ yönetimi kuramı. *Amme İdaresi Dergisi*, 36(3), 49-65.

Wu, C. & Knoke, D. (2013). Policy network models. In E. Araral, S. Fritzen, M. Howlett, M. Ramesh, & X, Wu (Eds.) *Routledge Handbook of Public Policy* (pp. 153-165), Routledge.

Yenisafak (2013, 29 Eylül). *Katsayıyı kaldırma algıyı kıramadı*. <https://www.yenisafak.com/gundem/katsayiyi-kaldirma-algiyi-kiramadi-569354>

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, M. & Sobacı, M. Z. (2015). Kamu politikası ve kamu politikası analizi genel bir çerçeve. M. Yıldız & M. Z. Sobacı (Ed.), *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama* içinde (ss. 16-42), 2. Baskı, Adres Yayınları.

Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması*, İ. Günbayı (Çev.), 3. Baskı. Nobel Yayınları.

4702 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, Çıraklık Ve Meslek Eğitimi Kanunu, İlköğretim Ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık Ve Meslek Eğitimi Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât Ve Görevleri Hakkında Kanun İle 24.3.1988 Tarihli Ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Ve Bazı Kâğıt Ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun İle Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât Ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2001). (T.C. Resmî Gazete, No: 24458).

6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2011). (T.C. Resmî Gazete, No: 27857).

6764 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2016), (T.C. Resmî Gazete, No: 29913).

Extended Summary

An Analysis of Policy Networks Approach: Vocational And Technical Education Policies in Turkey After 2000

The economic, political, and administrative transformation experienced in Turkey during the 2000s has deeply influenced Vocational and Technical Education (VTE) policies. In particular, the acceleration of the EU accession process, the influence of international organizations and the labor market's more vocal demand for qualified labor have increased the interest of AK Party governments in METE. Since this date, the framework of METE policies has been created with top policy documents prepared in parallel with the development goals. In this context, important legal changes have been made after 2000.

This study, which seeks to answer the question of how this change in vocational and technical education can be understood and explained, adopts a Policy Networks Approach (PNA). PNA is an approach that analyzes the relations between the state and interest groups within the framework of public policy discipline and explains policy outcomes in terms of policy networks.

The Dialectical Model adopted in the research explores the role of policy networks in explaining policy outcomes. The Dialectical Model argues that change is a function of the interaction between "structure and actor", "network and context (environment)" and "network and policy outcomes" (Marsh and Smith, 2000). Based on these three interactions, the study analyzed the VTE policy network and tried to explain after 2000 VTE policies. The theoretical aim of the research is to contribute to the debate on whether the PNA can explain change in a specific policy area. The practical aim of the research is to explain the change in VTE policies in Turkey in the post-2000 period. For this purpose, by focusing on policy making processes; it is aimed to reveal the actors active in the METE policy network, the development of the policy network, the actors' discourses and solution alternatives, the effect of the network structure on the actors, the effect of contextual factors on transforming the network, and the effect of the policies implemented in the previous period on the actors and the network structure.

The framework of the research was created according to the basic propositions of the Dialectical Model. Three hypotheses were developed that form the themes of the case study. *Hypothesis 1: METE policies are not the sum of the effects of structures and actors; It is a result of the interaction between actors and network structure. Hypothesis 2: Change in the METE policy network occurs as a result of the interaction between the context (environment) and the network. Hypothesis 3: Prior policy outcomes influence the METE network.*

Case study method was used in the research (Creswell, 2020). Interview and document analysis were selected as the data collection methods of the study. Fourteen interviews were conducted in total, one of which was a pilot interview. The interviewed actor representatives were asked semi-structured open-ended questions in accordance with the research model. They were asked about the structural constraints arising from the network and their decisive ideas and thoughts on the VTE policy area. In addition, actors were also asked questions to determine the perspective of the organizations they represent on VTE. The documents used in the research were selected from the actors' annual activity reports, press releases, strategic plans, published reports and documents published on their official websites. In addition, news published on various news websites facilitated the evaluation of VTE-related issues within the current agenda. Content analysis was adopted as the qualitative data analysis method. The coding within a general framework method developed by Strauss and Corbin (1990) was used in the study.

In the light of the findings, the first hypothesis of the study, "VTE policies are not the sum of the influence of structures and actors, but the result of the interaction between actors and network structure" was confirmed. By examining the interactions between the network structure and the actors active in the process of VTE policy-making, the existence of a reciprocal interaction between actors and structure was identified. The network structure, which exhibits political and variable characteristics, both restricts actors and provides a framework that facilitates bringing problems to the agenda. Actors have also developed discourses and solutions to change the network structure. The second hypothesis of the study "The change in the VTE policy network occurs as a result of the interaction between the context (environment) and the network." was confirmed. It has been determined that contextual factors create change pressure on the network. It is concluded that intra-network factors (actor-structure) and contextual factors (political influence, economic-technological influence and social influence-public opinion) affect policy outcomes in different dimensions. The third hypothesis of the study "Previous policy outcomes affect the VTE network." was also confirmed according to the research results. The outcomes of previously implemented policies have had positive and negative effects on the structure of the VTE network, actors and actors' preferences. Actors have shaped their current preferences and strategies by partially or completely rejecting or approving previous policies.

In the light of the findings of the research, it was concluded that PNA creates a strong framework for understanding and explaining VTE policies. The Dialectical Model, on the other hand, provides an analytical framework in which hypotheses can be tested. The study also contains implications that provide quality information for VTE policy practitioners. Considering that the main purpose of public policies is to provide public benefit, it can be seen that the main axis of VTE policies implemented after 2000 is to meet economic demand. VTE policies need to take into account social demands as well as market demands. In other words, VTE policies should be maintained in the balance of social demands and economic demands. In this sense, steps should be taken to improve VTE's potential to meet social demand.

Based on the research results, research suggestions can be made that can contribute to PNA literature. The first of these is the effect of cultural differences on the network structure in Türkiye. A research could identify how cultural characteristics (beliefs, traditions, geographical features) frame actor preferences and the definition of public problems. Secondly, a comparative analysis of VTE policies in the context of PNA can be made by selecting a country with similar characteristics to Turkey and a close VTE system. Thus, the impact of policy networks on policy outcomes can be analyzed through the identified variables. Thirdly, the interaction of METE policies with EU policies can be investigated. Türkiye, with its candidate country status, has developed EU harmonization policies in the field of METE policy. With a research, the impact of EU METE policies on Türkiye's METE policy network can be investigated at legal, ideological and socio-economic levels.